

نظام ملی اطلاع‌رسانی و نقش آن در توسعه و تبادل فرهنگی

زهره میرحسینی

لزوم ارتباطات در توسعه فرهنگی جوامع امری بدیهی می‌نماید. ارتباطات با به کارگیری وسایل ارتباط — از اولین وسیله ارتباطی یعنی زبان تا جدیدترین تکنولوژی‌های امروزی — میسر است. در دهه‌های اخیر نیز بحث بر سر «دهکده جهانی»، «عصر الکترونیک» و «موج سوم» و «انقلاب اطلاعات» شایان توجه است.

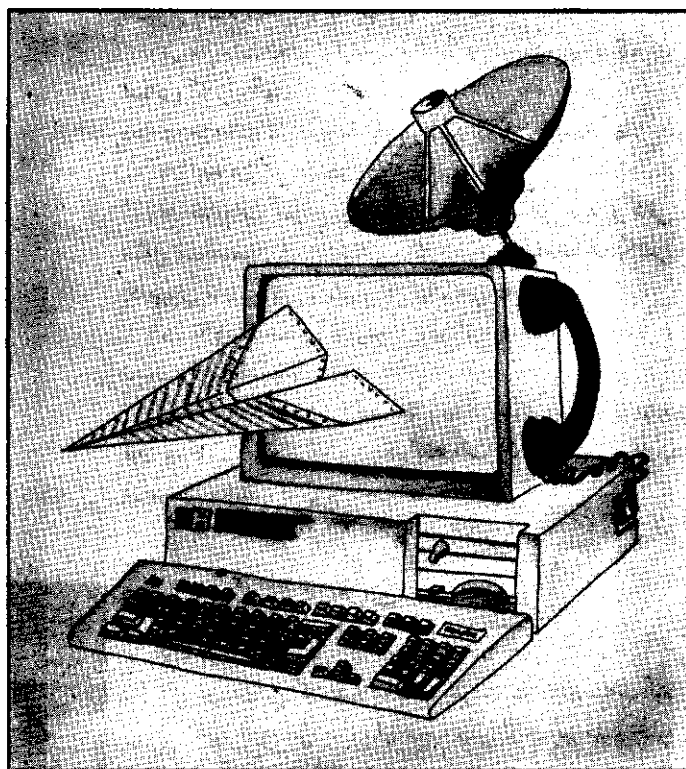
امروزه، تولید، بازاریابی، اشاعه و مصرف اطلاعات با به کارگیری شبکه‌های اطلاع‌رسانی در کشورهای پیشرفته جهان از ضروریات تلقی می‌شود. از دهه ۶۰ میلادی این کشورها توجه خاصی به استفاده از تکنولوژی‌های مدرن برای کسب هر چه بیشتر اطلاعات کرده‌اند. اما، وضع اطلاع‌رسانی در کشورهای جهان سوم به گونه‌ای دیگر است. در این کشورها از جمله در ایران هنوز به اهمیت اطلاعات جهت برنامه‌ریزی‌های توسعه توجه کافی نمی‌گردد. به خصوص ضرورت توجه به تولید اطلاعات داخلی از اهم مسائل است که در امر سرمایه‌گذاری دولت در برنامه‌های مختلف تأثیر مستقیم دارد.

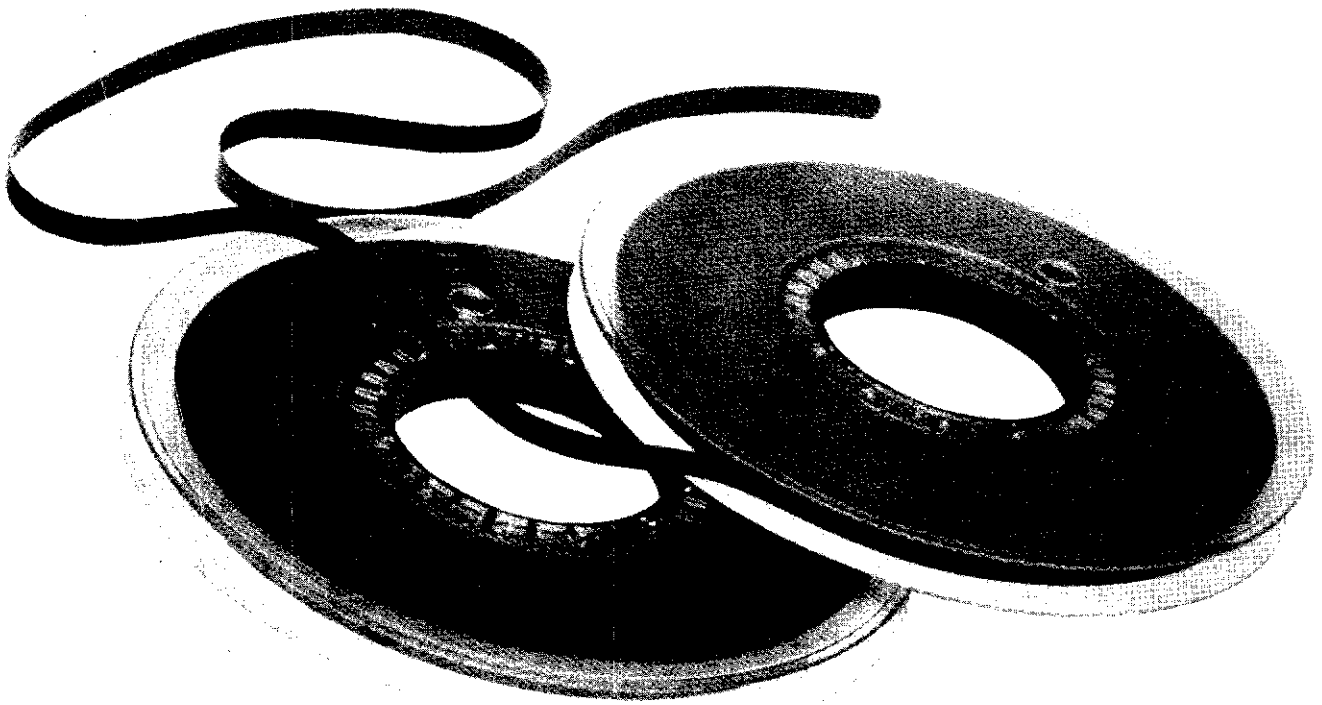
چگونگی تولید اطلاعات مورد نیاز با جایگاه مسئله تحقیق و پژوهش در کشور ارتباط دارد. لذا، بها دادن به تحقیقات بنیانی و کاربردی در زمینه‌های موضوعی متفاوت مطرح است. ولی تجربه نشان داده است که انجام این گونه تحقیقات قبل از هر چیز نیاز به منابع کافی و لوازم و تجهیزات تحقیق دارد.

مقاله حاضر سعی دارد به ضرورت ایجاد نظام ملی اطلاع‌رسانی و تقویت کتابخانه‌ها، تربیت نیروی انسانی ماهر و متخصص اطلاع‌رسانی به عنوان پایه‌های امر تحقیق و بکارگیری تکنولوژی‌های مدرن ارتباطی برای دریافت و ارسال اطلاعات در رابطه با تبادل فرهنگی پردازد.

ضرورت ایجاد نظام ملی اطلاع‌رسانی

کشورهای پیشرفته با توجه به تولید انبوه اطلاعات که برخاسته از اهمیت تحقیقات و چرخه پویای تبادل اطلاعات است، عملاً فرایند توزیع اطلاعات و بهره‌وری از آن را با بکارگیری دانش کامپیوتر حل کرده‌اند. این کشورها ابتدا مراکز اطلاعاتی خویش را سازمان داده و یک نظام ملی اطلاع‌رسانی در سطح کشور ایجاد کرده‌اند و سپس به امر تبادل اطلاعات منطقه‌ای و بین‌المللی نیز پرداخته‌اند. این نظام شامل مدیریت اطلاعات،

نیروی انسانی تعلیم دیده و تجهیزات و امکانات مورد نیاز است. ضیاءالدین سردار بر اهمیت مؤسساتی که شالوده زیرساخت ملی اطلاعاتی را تشکیل می‌دهند، مانند کتابخانه‌های عمومی روستایی و شبکه‌های اطلاعاتی علمی و تحقیقاتی تأکید دارد... مجموعاً نهادهای متمرکز اطلاع‌رسانی و نیز مؤسسات توزیع‌کننده اطلاعات را می‌توان نظام ملی اطلاع‌رسانی نامید.^۱

مطالعه سیر تکامل نظام‌های اطلاعاتی کشورهای مختلف نیز نشان می‌دهد که کتابخانه اولین جایی بوده که به خدمت نظام اطلاع‌رسانی درآمده است. کتابخانه‌ها و مراکز اسناد هر یک نوعی بانک اطلاعاتی هستند که اطلاعات نهفته در هر کتاب و یا سندی که نگهداری می‌کنند، می‌تواند توسط کامپیوتر ضبط شده و از طریق کلیدواژه‌های موضوعی که به زبان طبیعی نزدیک است و یا کلیدهای بازیابی چون نویسنده، عنوان، ناشر، سال انتشار، سرعنوان موضوعی و غیره به صورت خدمات اطلاع‌رسانی عرضه شود.

ملزومات اساسی جهت تشکیل و توسعه نظام‌های ملی اطلاع‌رسانی را می‌توان در چند مقوله دسته‌بندی کرد:

۱. ملزومات اجرایی و سازمانی شامل یک اداره مرکزی و سازمان سیاستگذار نظام.

۲. ملزومات مربوط به استفاده‌کنندگان به طوری که دانشمندان، تکنولوژیست‌ها، محققان، دانشگاهیان، صنعتگران، کارگزاران دولت، سیاستگذاران، مدیران و قانونگذاران را مدنظر

قرار دهد.

۳. ملزومات عملکرد شامل حداقل یک نسخه اصلی قابل تکثیر از اسناد داخلی و خارجی.

۴. ملزومات تکثیر و ارائه سند از طریق توجه به بهبود کیفیت اسناد و کنترل آنها.

۵. ملزومات اشاعه و خدمات ویژه و ارزیابی پیوسته آنها.

۶. لزوم ارزیابی مستمر کل نظام.

۷. ملزومات آموزش و تعلیم دائم نیروی انسانی ماهر و کافی شامل متخصصان اطلاع‌رسانی، کتابداران، متخصصان تکثیر، کامپیوتر، تحلیلگران سیستم و کارکنان امور دفتری.

۸. ملزومات تحقیق و توسعه، وجود برنامه هماهنگ تحقیق و توسعه برای نظام.^۲

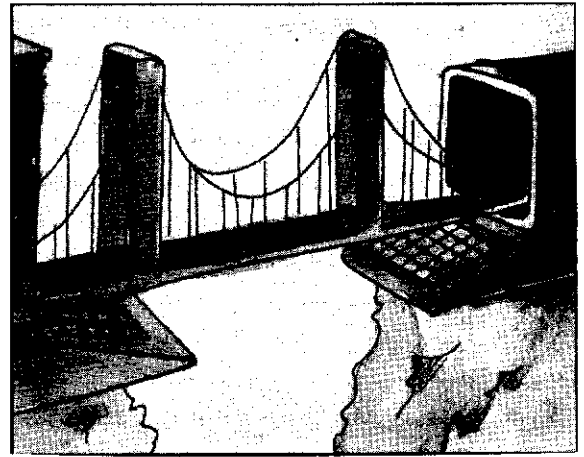
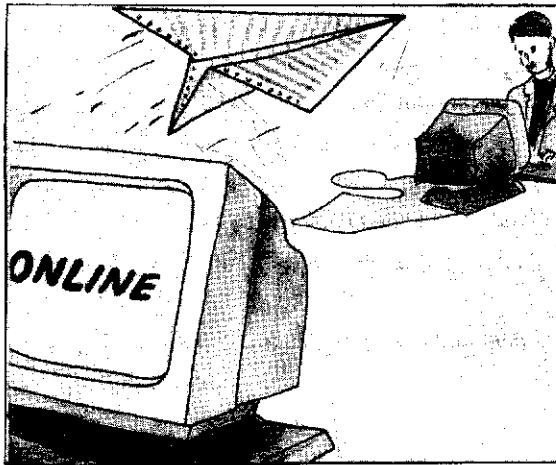
نکته حائز اهمیت در یک نظام اطلاع‌رسانی علاوه بر موارد فوق همکاری و روح جمعی کاربین مسئولان و دست‌اندرکاران در مراحل مختلف است.

توسعه فرهنگی و اطلاعات

یونسکو درباره ارزش اطلاعات می‌گوید:

در جهانی که اطلاعات به سرعت به روند شتاب‌آلود خود ادامه می‌دهد، باز آنچه بیش از هر چیز مهم جلوه می‌کند خود اطلاعات است. اطلاعات چون برق می‌رسد

ارتباط و تقابل لازم است.

هر فرهنگی زبان، شیوه تفکر و ساخت ذهنی خود را داراست. در تبادل فرهنگی نباید یک فرهنگ را فدای دیگری کرد، بلکه باید تعادل پویا بین فرهنگها ایجاد کرد. در حفظ و صیانت فرهنگ ملی و توسعه فرهنگی وسایل ارتباط جمعی نقش بسیار مهم و ارزنده ای دارند و نقش کتاب از اهمیت ویژه ای برخوردار است. جامعه ای که به کتاب اهمیت و اعتبار می دهد و در نشر و توزیع آن برنامه ریزی و سرمایه گذاری می کند، جامعه ای است که به تفکر، پژوهش و تحقیق بها می دهد و فرهنگی پویا و زنده دارد.^۵

لذا، برای تبادل فرهنگی صحیح نیاز به نشریات گوناگون برای آشنایی با فرهنگی مختلف و ترجمه آنها و برعکس نشریات و مدارک داخلی و ترجمه به زبانهای دیگر جهت شناساندن فرهنگ ملی داریم. این تبادل اگر در چارچوب نظام ملی اطلاع رسانی با بهره گیری از تکنولوژیهای مدرن انجام شود مطلوب است. موضوعاتی از قبیل تاریخ، جغرافیا، آداب و رسوم نواحی مختلف، آثار هنری و صنایع دستی، معماری، ادبیات، مذاهب و... در تبادل فرهنگی اولویت دارند.

نقش سازمانهای دولتی

سازمانها و ارگانهای دولتی بیشترین زمینه ارتباط با خارج از کشور را دارا هستند. امکاناتی چون شرکت در سمینارها و کنفرانسهای بین المللی، برپایی نمایشگاههای بین المللی و شرکت در آنها، ارتباط با سازمانهای بین المللی چون یونسکو و داشتن دفاتر نمایندگی در اغلب کشورها از این جمله اند. در زمینه تبادل فرهنگی و یا اطلاع رسانی فرهنگی می توان از-

و چون برق می رود و بشر خود باید به دنبال آن باشد و هرازگاهی هم ممکن است ددرسهایی تولید کند. در حال، ارزش اطلاعات به عنوان یک منبع عظیم ملی باید حفظ شود و همچون جنگلها، منابع آبی و خاک های حاصلخیز کشور نگهداری و در مصرف بی رویه آن امساک گردد.^۳

این موارد شاید در کشورهای پیشرفته مصداق داشته باشد، ولی در کشورهای جهان سوم کمتر از اطلاعات به عنوان منبع عظیم ملی یاد می شود. اطلاعاتی هم که تولید می شود به سختی قابل استفاده است، زیرا در این کشورها اغلب نظامهای اطلاعاتی شکل نگرفته اند.

به گفته دکتر حرزی، «اطلاعات وقتی سازمان نیافته باشد و جامعه نتواند به آن دست یابد، بازدهی آن بسیار اندک است. رسالت بانکها و مراکز اطلاعاتی نیز به سامان درآوردن اطلاعات پراکنده ای است که در حالت پراکندگی ماده خامی بیش نیستند. تأثیر سازمان یافتگی اطلاعات بی تردید تأثیری فرهنگی است، زیرا سبب رشد آگاهی و شناخت آحاد جامعه می شود و این نخستین و مهمترین شرط هرگونه پیشرفت فرهنگی است.»^۴

نظام ملی اطلاع رسانی از جهات مختلف اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی اهمیت دارد. در اطلاع رسانی فرهنگی باید پیش بینی های لازم در برنامه ریزیهای مبتنی بر شناخت انجام گیرد، زیرا کلمه فرهنگ خود ابعاد وسیعی دارد. گاه در معنای آموزش و پرورش استعمال شده، گاه هنر و گاه تظاهرات ادبی و اعتقادی یک قوم نامیده شده است. شاید بتوان فرهنگ را آمیزه ای از تمام تعاریف موجود دانست. در مسئله تبادل فرهنگی نیز که ارتباط بین دو فرهنگ و یا یک فرهنگ با چند فرهنگ دیگر مطرح است، اطلاع از مفاهیم فرهنگی دیگران برای ایجاد

سرمایه گذاری روی نیروی انسانی متخصص و پرورش محقق معلوم نشده و از طرف دیگر تقویت و تجهیز کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی انجام نشده است.

طبق نظر آئی محمد عبدالحمید رئیس کتابخانه دانشگاه اوتارا در مالزی، «در کشورهای در حال توسعه، خدمات کتابداری و اطلاع رسانی بیشتر جزو خدمات اجتماعی تلقی می شود که بازگشت سرمایه در آنها محسوس نیست و تنها در آینده ای دور به نتیجه می رسد. بدین ترتیب اقدامی جدی برای توسعه کتابخانه ها و مراکز اطلاع رسانی صورت نمی گیرد که این خود عموماً به عقب ماندگی این گونه مراکز می انجامد. در نتیجه خدمات کتابداری و اطلاع رسانی، حتی در قیاس با دیگر خدمات اجتماعی و اقتصادی در این کشورها هم از پیشرفت لازم برخوردار نیست. ناگزیر، مشارکت این مراکز در امواج سازندگی این کشورها نیز بسیار ناچیز خواهد بود.»^۶ در حالیکه کشورهای پیشرفته سالانه مبالغ هنگفتی برای این منظور سرمایه گذاری می کنند. مصداق این مطلب با نگاهی به کثرت تعداد عناوین کتابهای منتشره که خود دلیل حرکت فرهنگی کشورها و ملتهاست و تیراژ بالای کتابها، مجلات، روزنامه ها و مواد سمعی و بصری در آن کشورهاست. تیراژ کتاب در کشورهای پیشرفته برآحتی تا یک میلیون می رسد. در حالیکه در ایران، هنوز پس از انقلاب اسلامی تیراژ کتابها بین دو تا پنج هزار جلد است. آمار مقایسه ای تعداد عناوین منتشره کتاب (اطلاعات، ۱۴ دی ۱۳۷۱) در کشورهای آسیایی بدین شرح است:

کشور	سال	تعداد عناوین منتشره
کره جنوبی	۱۹۸۹	۳۹,۲۶۷
ژاپن	۱۹۸۷	۳۶,۳۴۶
تایلند	۱۹۸۹	۱۱,۲۱۷
هند	۱۹۸۹	۱۱,۸۵۱
ایران	۱۹۸۹	۸,۰۰۰

در سالنامه آماری کشور در سال ۱۳۶۸ نیز تعداد کتابخانه های وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی ۴۸۰ کتابخانه و کتب موجود در آنها ۳,۷۶۸,۰۰۰ جلد ذکر شده است. اگر این تعداد کتابخانه و کتاب را با جمعیت کشور مقایسه کنیم (۵۰,۰۰۰,۰۰۰ نفر) لااقل به تأسف آور بودن چرخه گردش اطلاعات توسط کتابخانه های عمومی در بین اقشار مختلف مردم پی می بریم. به احتمال قوی آمار و ارقام کتابخانه های دیگر نیز در همین حال و هواست، بطوریکه کتابخانه ملی کشور حتی

امکانات ایشان در تولید اطلاعات برای بهره برداری کارشناسان و محققان داخلی و تبادل اطلاعات داخلی با خارج از کشور بهره جست. در این راستا بالطبع توسعه و تقویت کتابخانه های مراکز تحقیقاتی و اطلاعاتی از جمله دانشگاهها در اولویت است.

غنی بودن منابع این مراکز سبب دسترسی کارشناسان و محققان به اطلاعات مورد نیاز و انجام تحقیقات بر اساس اطلاعات موجود و ارائه افکار جدید در قالبهای طرحهای نو می گردد.

تأمین بودجه مورد نیاز تحقیقاتی برای رسیدن به اهداف فوق الذکر بسیار مهم است.

اگر ما بخواهیم در بازار اطلاع رسانی جهانی سهمی داشته باشیم باید به این مسأله توجه کنیم که تا سال ۲۰۰۰ میلادی، چندسالی بیشتر باقی نیست. در دهه های اخیر نیز خوشبختانه گرایش به استفاده از تکنولوژی جدید در کشور ایجاد شده است. در روزنامه اطلاعات (۳ دی ۷۱) به این نکته اشاره شده است که:

برای ارتقاء توان تکنولوژیک کشور از طریق رشد تکنولوژی سنتی و بومی و نیز انتقال مناسب آن، بی تردید دولت نقش منحصر به فردی را ایفا می کند و باید متناسب با شرایط، سیاست حمایتی خاصی به مورد اجرا گذاشته شود. در این زمینه بیش از همه باید به تربیت و تقویت نیروی انسانی ماهر و متخصص همت گماشت. متأسفانه در اکثر کشورهای جهان سوم، از طرفی اهمیت

۳۰۰,۰۰۰ جلد کتاب نیز در بر ندارد.

اشاره شد که یکی از راههای کسب اطلاع و تبادل فرهنگی شرکت در نمایشگاههای بین المللی از جمله نمایشگاه بین المللی کتاب است. برای مثال نمایشگاه کتاب فرانکفورت هر ساله بیش از یکصد هزار جلد کتاب جلد در معرض بازدید عموم قرار می دهد. طبق تحقیقات انجام شده^۷، ایران در دو سال اخیر در این نمایشگاه شرکت نکرده و در سالهای قبل نیز حدود ۳۰۰ عنوان کتاب در غرفه های خود عرضه کرده است. برای چاره اندیشی این مشکل ما نیازمند تولید اطلاعات بیشتر از طریق تشویق و حمایت اهل علم و پژوهش هستیم. مراکز تحقیقاتی دولتی شامل دانشگاهها و مراکز مطالعات و تحقیقات سازمانهای وابسته به دولت بهترین جا برای نیل به این هدف است.

اهمیت اطلاعات و اخبار محلی و ضرورت آگاهی از آنها کمتر مورد توجه قرار گرفته است و کتابخانه ها بیشتر در فکر جمع آوری مواد خارجی بدون توجه به بها و سطح آگاهی از زبان بیگانه هستند. جمع آوری اسناد و مدارک دولتی کمک بزرگی به برآوردن نیاز اطلاعاتی محققین و پژوهشگران می نماید، البته به شرطی که با زدن مهر محرمانه عملاً اطلاعات را از دسترس دور نمایند.^۸

اعزام نمایندگان فرهنگی به خارج نیز می تواند کمک مؤثری در کسب اطلاعات باشد، البته با توجه به ضوابط مشخص مثل تحصیلات دانشگاهی، آشنایی حداقل به یک زبان زنده دنیا در سطح علمی، توان و ارائه کتاب و مقالات پژوهشی در موضوعات فرهنگی این افراد می توانند با دانشگاهها، مراکز تحقیقاتی و مراکز اطلاع رسانی کشورهای مختلف ارتباط برقرار کنند و انتشارات حاوی اطلاعات علمی و فرهنگی را از طرق مختلف مثل بولتن، دیسکهای اطلاعاتی و یا شبکه های کامپیوتری و فاکس به کشور ارسال نمایند.

با بکارگیری نیروهای مؤثر می توان به کار ترجمه کتب فارسی در زمینه های فرهنگی مورد نیاز که در کشورهای دیگر کاربرد دارد، پرداخت و یا مقالاتی در روزنامه های کشورهای محل مأموریت در رابطه با معرفی فرهنگ ایرانیان و جمهوری اسلامی نشر داد. برای این اقدامات نیز باید اطلاعات مورد نیاز به سرعت به نمایندگان فرهنگی ارسال شود.

در سالهای اخیر توجه روزافزونی به توانایی فاکسیمایل جهت انتقال مدارک شده است. کتابها، گزارشها، آمارها و اسناد دولتی باید توسط کتابخانه ها و مراکز اسناد تهیه، جمع آوری، طبقه بندی و ماشین شود. برای ارائه خدمات علاوه بر پست و

تلفن بهتر است کتابخانه ها به دستگاههای فاکس دسترسی داشته باشند. سپس ارتباط بین کتابخانه ای و امانت بین کتابخانه ای مدنظر قرار گیرد. این ارتباط توسط ایجاد شبکه های کامپیوتری با پوشش کوتاه (شبکه محلی) و یا با پوشش بلند (شبکه عریض) و به کارگیری ارتباطات دوربرد میسر است. توسعه ابزارهای اطلاع رسانی در اشکال فتوکپی، میکروفیلم و میکروفیش نیز این امر را تسهیل می نماید. سرعت تحویل مدارک از طریق امانت بین کتابخانه ای به عوامل زیادی بستگی دارد از جمله:

— سرعت ارسال درخواست استفاده کننده به آرشیو مناسب.
— روش انتقال درخواست، جریان رسیدگی به درخواست در منابع سرویس دهی، فاصله متقاضی از منبع سرویس دهی و روش انتقال مدارک و جریان انتقال مدارک تهیه شده به استفاده کننده.

— زمان انتقال، به نوع مدرک و میزان متن، نمودارها و غیره بستگی دارد. از طریق فاکس یک دقیقه طول می کشد تا یک صفحه از مدارک آ-۴ از سوئد به ژاپن ارسال شود. مدت زمان ارسال یک مقاله سفارشی متوسط نیم ساعت است.^۹

نکات فوق روشنگر این مسأله است که قبل از هر چیز به یک شبکه اطلاعاتی نیاز است تا با تکیه بر این شبکه نسبت به کمبودها و مشکلات واقف شده و از دوباره کاریها و صرف هزینه های اضافی جلوگیری شود. ریاست مرکز مدارک علمی کشور، ایجاد و تقویت نظام اطلاع رسانی را موقوف به سرمایه گذاری گسترده انسانی، ملی، فرهنگی و بدنه اصلی کار را در گردآوری اطلاعات و مدارک می داند.^{۱۰} در صورت تحقق این شبکه می توان اطلاعات مورد نیاز برای برنامه ریزی های ملی

رقومی و مستقل از بعد مسافت را فراهم می‌کنند و مناسب مناطقی است که انتقال زمینی اطلاعات به سبب مشکلات عوارض زمینی و یا جمعیت پراکنده در یک ناحیه وسیع غیرممکن باشد... طرز عمل ارتباط از طریق ماهواره بدین صورت است که گیرنده رادیویی واقع در زمین علائمی را مخابره کرده، آمپلی فایر (تقویت‌کننده) علائم را منظم ساخته و مجدداً به گیرنده ایستگاههای زمینی منتقل می‌کند... ایستگاه زمینی اصلی دستیابی به ارتباط انتقالی فرکانس بالا را از طریق ماهواره فراهم می‌کند. ایستگاههای زمینی هم می‌توانند انتقال دهند و هم دریافت کنند. آنها در عین حال برای ارتباط با استفاده کنندگان نهایی باید متصل به ارتباطات روی زمین باشند.^{۱۱}

دکتر حمید مولانا، استاد روابط بین‌المللی و رئیس قسمت مطالعات عالی ارتباطات بین‌المللی دانشگاه آمریکن واشنگتن می‌گوید:

پس از جنگ دوم جهانی ابرقدرتها مخصوصاً آمریکا، پوشش جدیدی به سلطه‌گری و نفوذ خود در سراسر دنیا دادند و مسئله اطلاعات و ارتباط را به طرز حیاتی، در تمام سیاستهای اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و نظامی خود قرار دادند... پیشرفت حیرت‌انگیز تکنولوژی ماهواره‌های ارتباطی و اطلاعاتی همراه با گسترش صنایع کامپیوتر و روش‌های جدید آن نه تنها اثر مهمی در زندگی روزانه افراد داشته، بلکه در بیست سال گذشته سیستمهای نظامی و شبکه‌های جاسوسی و اطلاعاتی کشورهای مختلف، مخصوصاً ابرقدرتها را تغییر کلی داده است.^{۱۲}

در ارتباطات بین‌المللی کشورهای جهان سوم تنها به گیرندگان اطلاعات مبدل شده‌اند و حتی در این مسأله نیز دچار مشکل هستند زیرا اغلب خویش را مجهز به نیروهای تربیت شده و تکنولوژی مورد نیاز نکرده‌اند. البته برای ورود به بازار اطلاع‌رسانی جهانی هنوز دیر نیست. استفاده از بانکهای اطلاعاتی جدید در قالب دیسکهای فشرده نوری با گنجایش ذخیره اطلاعات بسیار زیاد تا حدودی دسترس پذیری جهانی به اطلاعات را حل کرده است و کشورهای در حال رشد را از هزینه اشتراک و صرف وقت برای متصل شدن با پایگاههای اطلاعاتی دنیا بی‌نیاز ساخته است. ولی استفاده از این دیسکها نیاز به تسلط به زبان انگلیسی دارد. در سالهای اخیر بخصوص پس از انقلاب اسلامی ایران از پدیده دیگری سخن به میان آمده است

را نیز تأمین کرد. بشرطی که ارگانهای خارج از کشور وابسته به دولت نیز به این شبکه اطلاعاتی پیوسته و به آن خدمات ارائه دهند. بدیهی است این مراکز ابتدا باید به سیستم دهی و طبقه‌بندی اطلاعات خود پردازند. برای این منظور می‌توان از دانشجویان ایرانی (بورسیه دولتی) از جمله دانشجویان رشته کامپیوتر و رشته اطلاع‌رسانی در آن کشورها کمک گرفت، حتی از نیروهای محلی و امکانات موجود کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی کشورهای مختلف در محل نیز می‌توان استفاده کرد.

سیستم‌های ارتباط ماهواره‌ای

در اواخر قرن بیستم، بهره‌گیری از انواع تکنولوژی به امر تبادل اطلاعات در سطوح مختلف محلی، ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی کمک قابل توجهی کرده است. از جمله دستگاههای تلفن، تلکس، تله‌تکس، فاکس، کامپیوتر و اخیراً ماهواره‌ها در انواع گوناگون و با کاربردهای ویژه از جمله پخش مستقیم تصاویر تلویزیونی، تصاویر منابع زمینی، هواشناسی و منابع سیاره‌ای و...

سیستم‌های ارتباط ماهواره‌ای وسایل انتقال خیلی سریع

چنانچه دکتر مولانا در این ارتباط می‌گوید:

«پدیده دیگری که در نظام جهانی بوجود آمده مسأله محیط جهانی فرهنگی است. این محیط فرهنگی که در آن سیاست و اقتصاد و ارتباطات رشد می‌کنند، سالهاست که تحت تسلط غرب است. بنابراین، نظام نوین جهانی فرهنگ باید جایگزین آن شود.»^{۱۳}

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

با توجه به مسائل مطروحه در سالهای اخیر و نظم نوین جهانی می‌توان نتیجه گرفت که ایجاد پلهای ارتباط فرهنگی با سایر کشورها از موضوعات مهم جهانی این عصر شده است. همانطور که اشاره شد با کامپیوتری شدن کتابخانه‌ها دسترسی به اطلاعات مورد نیاز در حوزه‌های گوناگون و حتی اطلاعات موجود در کتابخانه‌های خارج از کشور نیز ممکن است. اطلاعات موجود می‌تواند توسط دستگاههای فاکس و یا شبکه‌های کامپیوتری و در صورت امکان بهره‌گیری از ماهواره‌های مخابراتی به سرعت از یک منطقه به منطقه دیگر ارسال شود.

از ویژگی‌های سیستم‌های ارتباط ماهواره‌ای سرعت و قابلیت انتقال زیاد (۳۶ مگابایت در ثانیه)، پایین بودن میزان خطای هر بایت، قابلیت انعطاف جغرافیایی، خاصیت انتشار امواج رادیویی، هزینه‌های مستقل از بُعد مکانی، قابلیت انعطاف و تحرک است.^{۱۴}

توصیه می‌شود برای سازماندهی، بازیابی مواد و بکارگیری کامپیوتر کلاسهای آموزشی در ارگانهای دولتی برقرار گردد. تهیه جزوات آموزشی «دستورالعمل» توسط اساتید فن اطلاع‌رسانی نیز بسیار مفید است. تشکیل واحدهای ترجمه در کتابخانه‌های تخصصی مراکز مطالعات و یا کتابخانه‌های ارگانهای دولتی در خارج از کشور نیز در رسیدن به هدف کسب اطلاعات کارساز خواهد بود.

برای استفاده از اطلاعات داخلی نیز بهترین راه ایجاد بانکهای اطلاعاتی فارسی و برقراری سیستم پیوسته توسط یک سازمان مشخص مثل کتابخانه ملی و یا سازمان مدارک علمی ایران و ارسال تمام گزارشات و کتابها به این مراکز با ضمانت اجرائی، جهت اشاعه اطلاعات است.

عضو شدن و یا ارتباط با سازمانهای غیردولتی دست‌اندرکار امور اطلاع‌رسانی و بهره‌گیری از تجارب ایشان در چگونگی برخورد مناسب با اطلاعات و انتقال آن توصیه می‌شود. از جمله این سازمانها می‌توان از فدراسیون بین‌المللی انجمن‌ها و نهادهای

کتابداری (IFLA)^{۱۵}، شورای بین‌المللی آرشیو (ICA)^{۱۶} و فدراسیون بین‌المللی اسناد و مدارک (FID)^{۱۷} نام برد. اگر به مسأله تبادل فرهنگی در محیط فرهنگی جهانی برای معرفی فرهنگ اسلام و ایران توجه داریم باید به تشکیل نظام ملی اطلاع‌رسانی و تقویت و تجهیز کتابخانه‌ها و مراکز اطلاعات تخصصی نیز توجه داشته باشیم. در غیر این صورت باید در انتظار حضور استعمار با دراختیار داشتن اطلاعات بیشتر و حکومت آن بر جهان از جمله کشور مسلمان خود باشیم.

توضیحات:

۱. ضیاءالدین سردار، «توسعه نظامهای ملی اطلاع‌رسانی در کشورهای اسلامی»، ترجمه علی اصغر شیری، پیام کتابخانه، ش ۲ و ۳ (تابستان و پائیز ۷۹): ۷۹-۸۰.
۲. ضیاءالدین سردار، ص ۸۴-۸۵.
۳. غلامرضا فدائی عراقی، «نقش ارتباط متقابل کتابخانه‌ها و مراکز اسناد در گسترش اطلاعات»، مجموعه مقالات سمینار کاربردی مراکز و سازمانهای پژوهشی و اطلاع‌رسانی (تهران: سازمان مدارک انقلاب فرهنگی، ۱۳۷۰)، ص ۹۴-۹۵.
۴. عباس حرزی، «بانک اطلاعات فرهنگی»، فرهنگ و سینما، ش ۲ (۱۳۶۹): ۱۶.
۵. نورالله مرادی، «نقش کتاب در توسعه فرهنگی»، فصلنامه کتاب، دوره اول، ش اول (بهار ۱۳۶۹): ۴۸.
۶. الی محمد عبدالحمید، «برنامه اطلاعاتی جهان اسلام: اصول نظری»، ترجمه عباس حرزی، در شبکه اطلاع‌رسانی در کشورهای اسلامی (تهران: دفتر پژوهشهای فرهنگی، ۱۳۶۹)، ص ۹.
۷. مصاحبه با آقای شجاعی از مسؤولین اداره همکاریهای بین‌المللی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
۸. ویدانخان خلیلی، مترجم «خدمات کتابداری مناسب در کشورهای در حال توسعه»، کتابداری، دفتر چهاردهم (۱۳۶۸): ۳۵.
۹. نانسی فیالبرانت، «تحول مدرک بوسیله ماهواره»، ترجمه اکرم بیعی، پیام کتابخانه، ش ۲ و ۳ (پائیز و زمستان ۷۱): ۸۸.
۱۰. «اطلاعات، اولین ابزار پژوهش و برنامه‌ریزی»، اطلاعات (۳ شهریور ۱۳۷۱)، ص ۵.
۱۱. نانسی فیالبرانت، ص ۹۲.
۱۲. حمید مولانا، جریان بین‌المللی اطلاعات، ترجمه یونس شکرخواه (تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، ۱۳۷۱)، ص ۹-۱۰.
۱۳. همانجا.
۱۴. نانسی فیالبرانت، همانجا.

15. International Federation of Library Associations

16. International Council of Archives

17. Federation International de Documentation